

נפילת אפים ותחנון בנוסח אשכנז

For the last three weeks, we have discussed נפילת אפים and תחנון, וידוי as three separate rites that follow שמונה עשרה. Those who follow נוסח אשכנז may find it difficult to distinguish the three rites particularly when reviewing what is recited on Sundays, Tuesdays, Wednesdays and Fridays. The first line is a פסוק יד': פסוק כד', פרק ב', שמואל ב', פסוק יד': פסוק יד':

(1) ויאמר דוד אל גד, צר לי מאד, נפלה נא ביד י-י, כי רבים רחמיו, וביד אדם אל אפלה.

The second line was composed by חז"ל:

(2) רחום וחנן, חטאתי לפניך, י-י מלא רחמים, רחם עלי וקבל תחנוני.

The balance of what is recited are תהילים פרק ו', פסוק ב'-יא': פסוקים:

(3) י-י אל באפך תוכיחני, ואל בחמתך תיסרני. חנני י-י כי אמלל אני, רפאני י-י, כי נבהלו עצמי. ונפשי נבהלה מאד, ואתה י-י עד מתי. שובה י-י חלצה נפשי, הושיעני למען הסדך. כי אין במות זכרך, בשאול מי יודה לך. ינעתי באנחתך, אשחה בכל לילה מטתי, בדמעתי ערשי אמסה. עשיה מכעס עיני, עתקה בכל צוררי. סורו ממני כל פעלי און, כי שמע יי קול בכיי. שמע יי תחנתי, יי תפלתי יקח. יבשו ויבהלו מאד כל איבי, ישבו יבשו רגע.

The second line represents תהילים פרק ו', פסוק ב'-יא': פסוקים from: וידוי. The first line does not appear in תחנון in early versions of the סידור and has not been universally accepted:

מעשה רב-סימן מט'-תחנון, לא יאמר פסוק ויאמר דוד שנאמר גבי פורעניות, רק יתחיל רחום וחנן.

ערוך השולחן אורח חיים סימן קלא' סעיף ח' - אבל מנהגינו לומר מזמור רחום וחנן חטאתי וגו' עד יבשו רגע. ויש אומרים מקודם פסוק ויאמר דוד אל גד צר לי מאד וגו'. ואנו אין נוהגין לאמרו.

In נפילת אפים, once you remove the פסוק of ויאמר דוד אל גד, the order becomes: נוסח אשכנז, תחנון and then וידוי אפים. There is a problem with this scenario. It is found in סימן יד' of the סידור מה"ר שבתאי סופר of the הקדמה פרטית:

ומה שנהגנו לומר קודם המזמור, רחום וחנן, חטאתי וכו' נראה לי שהוא מפני שכתוב בספר הזוהר פ' פקודי עמוד תע"ב בדפוס גדול ודף רס"ב בדפוס עמ' א' בדפוס קטן שצריך להתוודות על חטאיו אחר התפלה קודם נפילת אפים. וכן כתב בעל תועלת יעקב בדף לג' עמ' א'. וכן כתוב בספר סדר יום דף כ' עמ' א'. ועיקר הוידוי הוא: אבל אנחנו חטאנו כדאיתא בסוף פרק בתרא דיומא דף פ"ז ע"א. ואיתא התם שצריך להתוודות מעומד. וכן הוא בזוהר במקום הנזכר, וכן נפסקה ההלכה בש"ע א"ח סי' תר"ז סעיף ג'. ולכן נראה לי

לומר רחום וחנון הטאתי וכו' עד וקבל תחנוני שהוא עיקר הוידוי מעומד, ואחר כך ישב ויטה על צד שמאל ויאמר המזמור.

It can be concluded that when following נוסח אשכנז whether or not one says the opening פסוק of ויאמר דוד, one should not perform נפילת אפים until after reciting the line of רחום וחנון הטאתי וכו', i.e.:

The recital of 'א-י' as תהילים פרק ו', פסוק ב' is not universal. The אבודרהם expresses a preference for 'תהילים פרק כה':

ספר אבודרהם נפילת אפים, אשרי, למנצח ובא לציזון-ונופלין כל הצבור על פניהם בצדום השמאלית ומגביהין צד ימין ואומרים מזמור אליך ה' נפשי אשא וגו' (תה' כה). ומוסיפין בתחלתו רחום וחנון חטאנו לפניך רחם עלינו. ומזמור זה חברו דוד באלפא ביתא וחסר ממנה שלשה אותיות שהן "ב"ו"י"ק" לפי שהלשון "בוק" הוא לשון ריקות ומורה על ריקות מתשובה וממעשים טובים והיא התשובה שנא' במזמור זה: יבושו הבוגדים ריקם שרצה לומר ריקם מתשובה וממעשים טובים. ולפי שהמזמור הזה חברו למי ששב בתשובה להתפלל אותו תמיד לא רצה להזכיר בו תשובה, ואעפ"כ חזר דוד ורפאה ברוח הקדש שכפל במזמור זה שלשה אותיות שהם "ארף" לשון רפואה. ומצאנו בתשובה לשון רפואה שנאמר (הושע יד, ה) ארפא משובתם אהבם נדבה. ויש יחידים שמתחננים מזמורים אחרים כל אחד ואחד כפי רצונו ודעתו.

One basis for reciting the פסוקים from 'תהילים פרק כה' is the following from the זוהר:

זוהר כרך ג פרשת במדבר דף קי"ז עמוד א'-תא חזי כיון דבר נש עביד צלותא כגוונא דא בעובדא ובמלולא וקשיר קשורא דייחודא אשתכח דעל ידיה מתברכן עלאין ותתאין, כדין בעי ליה לבר נש לאחזאה גרמיה בתר דסיים צלותא דעמידה כאלו אתפטר מן עלמא דהא אתפרש מן אילנא דחיי וכניש רגלוי לגבי ההוא אילנא דמותא דאהדר ליה פקדוניה כמה דאת אמר (בראשית מט) ויאסוף רגליו אל המטה, דהא אודי חטאוי וצלי עליהו, השתא בעי לאתכנשא לגבי ההוא אילנא דמותא ולמנפל ולימא לגביה אליך י-י נפשי אשא, בקדמיתא יהיבנא לך בפקדונא השתא דקשירנא ייחודא ועבידנא עובדא ומלולא כדקא יאות ואודינא על חטאי הא נפשי מסירנא לך ודאי.

The רוקח reveals a practice to recite a third alternate chapter of תהילים:

פירושי סידור התפילה לרוקח [עב] נפילת אפים-תחינה: יש כשנופלין על פניהם אומרים מזמור זה ומתחילין ה' מה רבו צרי (תהילים פרק ג'). מזמור לדוד כל מקום שכת' זמר יש באותה שירה הצרות שאירעו לו, כמו ויושע, עזי וזמרת י-ה וכתוב שם אמר אויב ארדוף אשיג, וכשנושעו הם מרננים בקול נעים, כמו ונעים זמירות ישראל, וכן אזמר לה' א-להי ישראל ושם כתי' מקול מחצצי' וגו' מגן אם יראה ורומח, וכן בכל מזמור הצרה בתוכו.

TRANSLATION OF SOURCES

מעשה רב-סימן מט'-תחנון-One should not recite the verse: V'Yomer Dovid since those words were said as part of a tragic event. One should instead simply begin with the words: Rachum V'Chanun.

ערוך השולחן אורה חיים סימן קלא' סעיף ח'-But our custom is to recite a different chapter of Tehillim and to begin with the words: Rachum V'Chanun Chatasi Liphanecha etc. until Ad Yaivoshu Rageh. There are those who begin with the verse: Va'Yomer Dovid El Gad Tzar Li M'Oad etc. It is not our custom to do so.

סידור מה"ר שבתאי סופר-The practice to recite the line: Rachum V'Chanun Chatasi before reciting the chapter of Tehillim is based on what is written in the Zohar, Parshas Pikeudei, page 472 in the large print edition and on page 262 side one in the small print edition, that one should confess his sins after finishing Shemona Esrei and before falling on one's face. That is what the To'Eles Yaakov wrote on page 33 side 1. A similar point is raised by the book: Seder Ha'Yom page 20 side 1. The key element of confession is the words: but we have sinned as it is written at the end of the last chapter of Maseches Yoma page 87 side 1. It is further written there that confession must be recited while standing. The same point is made in the Zohar, ibid. So too the Schulchan Aruch held in Orach Chaim Siman 607 paragraph 3. It therefore appears to me that one should say the words: Rachum V'Chanun Chatasi, which represents the essence of the confession, while in a standing position. Then one should sit down, lean one's head to the left and then recite the chapter of Tehillim.

ספר אבודרהם נפילת אפים, אשרי, למנצה ובא לציון-The congregation falls on their faces on their left sides and use their right hands to recite the chapter of Tehillim (Ch. 25): Eilecha Hashem Nafshei Esah. One should add before reciting the chapter of Tehillim: Rachum V'Chanun Chatasi Liphanecha Rachem Aleinu. This chapter of Tehillim was composed by King Dovid in alphabetical order but is missing lines beginning with the letters: Beis, Vav and Kuf. Those lines are missing because together they spell the word: Bok. The word: Bok represents emptiness and in particular the state of being empty from Teshuva and good deeds. We know that the word includes the concept of Teshuva from the verse: Yaivoshu Ha'Bogdim Raykom (who betray to the extent of destitution be ashamed). Dovid Ha'Melech meant to say that they are void of Teshuva and good deeds. Since Dovid Ha'Melech composed this chapter of Tehillim so that those who do Teshuva can recite it regularly, he did not want to use the word Teshuva directly but instead hinted to the word: Teshuva. Despite this, Dovid Ha'Melech, cured this omission through Divine Inspiration when he doubled up three other letters of the alphabet: Aleph, Reish and Pey which together represents healing. We do find references to the word "healing" in the

context of Teshuva as it is written: (Hosea 14, 5): I will heal their backsliding, I will love them freely. There are individuals who recite other chapters of Tehillim as part of Tachanun. Each should follow his own wish and understanding.

זוהר כרך ג פרשת במדבר דף קי"ז עמוד א' -Observe this. Both the Upper and Lower Worlds are blessed when a man performs his prayer in a union of action and word and thus effects a unification. With the conclusion of the prayer which is recited while standing, a man assumes the appearance of one who has departed this world in that he has separated himself from the Tree of Life. He has then gathered his legs towards the Tree of Death which then returns him to life as it is written (Bereishis 49) and Yaakov gathered his feet towards the bed. That was a moment when Yaakov Aveinu confessed and prayed on behalf of his children. So too one must wrap himself around the Tree of Death and fall on one's face and say (Tehillim 25): "Unto You, O Lord, do I lift up my soul..." In doing so one is saying: "Before, I gave You my soul in trust. Now that I have effected unification and performed act and word in a befitting manner and have confessed my sins, behold, here is my soul which I surrender to You completely." A man must then look upon himself as having departed this world and that his soul was surrendered to the region of death.

פירושי סידור התפילה לרוקה [עב] נפילת אפים-תחינה -There are those who when they fall on their face recite the following chapter from Tehillim (Chapter 3): O Lord, how many have my adversaries become. Concerning the words: Mizmor L'Dovod, whenever the word "Zemer" appears in a song, the song contains a reference to a tragedy that happened to the composer. For example, in the Shira, the words: Ozi V'Zimras Kah refer to the enemy that pursued Moshe Rabbenu and the people of Israel. When they were saved they sang in a beautiful voice like the phrase: (Shmuel 2, 23, 1) pleasant are the songs of Israel and the phrase: I shall sing to G-d of Israel and there (Shiras Devora-Shoftim 5, 11) is written: Louder than the voice of the archers in the places of drawing water and (Shoftim 5, 8) "then was war in the gates; was there a shield or spear seen" and in any song, the tragedy is found within it.

SUPPLEMENT

חז"ל's Concern with Christian Practices

As part of my presentation of Professor Weider's article on השתחוויה, I should have presented a fuller explanation as to what troubled חז"ל about Christian practices to the point that they discontinued bowing as part of נפילת אפים. For the moment I will present an excerpt of an article that I found on the Internet which describes a Christian practice that shares an uncanny resemblance to תהנון to the point that it shares with תהנון the fact that the practice is suspended on the Christian rest day and on some holidays.

AD2000 Vol 19 No. 5 A Journal of Religious Opinion

Catholics at prayer: why we stand and kneel

Fr Sebastian Camilleri OFM

The practice of kneeling at prayers, and especially at Mass, was so common in the early Church, that it came to be permitted only on weekdays. On Sundays and from Easter Sunday until the eve of Pentecost it was forbidden to kneel since kneeling was a sign of penance.

Irenaeus of Lyons (130-200AD) traced this custom back to the time of the Apostles themselves. "It is fitting", he said, "that we recall our own sinfulness and the Grace of our Ch---t by means of which we have risen from our fall. So our kneeling on the six days of the week (Monday to Saturday), is a sign of our sinfulness; while our not kneeling on the Lord's Day (the first day of the week) is a sign our rising again, through which by the Grace of Ch---t, we have been freed from our sins, and from death which has itself been done to death".

St Augustine (354-430AD) explained the Catholic custom in his day: "We pray standing and do not fast during the Easter season, as a sign of the Resurrection; and the same custom is observed at Mass every Lord's Day."

The deacon's acclamation before the petitions on Good Friday, "Let us kneel", recalls the ancient Catholic custom that reflects the belief of the Church that kneeling is a sign of humility and penance. According to John Cassian (360-435), "The bending of the knee is a token of penitence and sorrow of a penitent heart".

St Ambrose of Milan (339- 397AD), in reference to kneeling at Mass noted, "The knee has

been made flexible so that by means of it, more than any other limb, our offences against the Lord may be mitigated and G-d's displeasure may be appeased".